

Vindicació d'Amadeu Vives. La seva relació amb la cultura catalana*

RAMON PINYOL I TORRENTS

1. Vives, un enigma

Amadeu Vives és encara, en molts aspectes, un enigma. Crec, sincerament, que és un personatge d'una gran alçada intel·lectual a qui no s'ha fet justícia. En aquest sentit hi hauria moltes coses a dir, però la primera que salta a la vista quan intentes aproximar-te a la seva figura és que hagi estat tan poc estudiat. Potser només els musicòlegs l'estan tractant d'una manera equànime. Resulta sorprenent que no comptem amb cap biografia mínimament solvent i prou completa com per a conèixer-lo una mica a fons. Hi ha alguna síntesi biogràfica, que ja declara d'inici ser un treball humil, com la més útil en aquests moments, *l'Aproximació a la figura d'Amadeu Vives*, de Joan Vallès (Ajuntament de Collbató; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998).

Tampoc no hi ha ni tan sols una mínima antologia dels seus textos literaris, en català i castellà, alguns dels quals són de prou qualitat perquè siguin divulgats. Potser ja s'estan fent aquestes feines i ara em queixo d'allò que veurem dintre d'un temps. Tant de bo!

Lamento que m'hagi calgut començar així, però és una pena que continuï essent un gran desconegut, tot i que hi ha prou material per investigar a fons la seva figura, la seva obra i la influència que va exercir en el seu temps. De fet, aquest lament meu és també l'expressió d'una frustració, perquè hauria volgut oferir un panorama millor del que presentaré.

2. Una pinzellada d'acostament a la figura d'Amadeu Vives

Aproximar-se a la figura d'Amadeu Vives significa descobrir que, a més de ser un músic de talent, un home que va tenir la música com a vocació principal i com a professió, era un personatge amb dots literaris no menyspreables, bon coneixedor de la filosofia, tertulià impenitent (a Barcelona primer, a Madrid després i novament a Barcelona) i un home compromès

Retrat d'Eugeni d'Ors jove dibuixat per Ramon Casas. MNAC.

amb el seu país en molts aspectes, no sols culturals sinó polítics, com tindrem ocasió de parlar-ne més avall.

De Vives, massa sovint, i crec que en part és culpa de Josep Pla, només es recorda que primer va ser molt pobre, que després, a partir de 1904, amb l'èxit de *Bohemios*, es va fer ric, força ric (i de l'enveja que això va provocar, sobretot en el gremi musical, li venen part de les crítiques que ha rebut); que era un esguerrat (quina insistència en aquest aspecte, sense que sapiguem encara si ho va ser de naixement, perquè va contraure la pòlio o perquè, a Màlaga, va caure daltabaix d'un balcó), que va tenir, a desgrat d'això moltes amants, que era un catòlic recalcitrant (se suposa que en l'aspecte doctrinal, perquè en el de la moral sexual

fia, d'extensió més aviat curta, basada a vegades absolutament en el que li havien escrit els mateixos biografiats (és ben conegut el cas de Joan Fuster) i en d'altres en records més o menys transformats del tracte que hi havia tingut o d'allò que havia tret de biografies, llibres de memòries o tradicions de tipus oral de converses i tertúlies.

Pla va dedicar un «homenot» a Amadeu Vives, recollit al vol. 21 de la seva *Obra Completa*, titulat *Homenots. Tercera sèrie*, d'unes 50 pàgines, que no sé quan va ser escrit. El llibre fou publicat per Destino el

sembla que no gaire) i un conservador en política. I, encara, que es va dedicar a un gènere musical de no gaire prestigi i que va anar-se'n de Catalunya. Això d'anar-se'n, és clar, s'oblida que van haver-ho de fer molts altres intel·lectuals i artistes, des de Josep Rodoreda fins a Josep Carner, passant per Joan Miró, Picasso, el mateix Eugeni d'Ors, i fins i tot alguns escriptors que van passar-se molts i molts anys fent de corresponals de la premsa catalana a l'estranger o a Madrid mateix.

Com que no tinc ni prou coneixement dels múltiples aspectes de la seva vida i obra (que ja he dit que caldria investigar) i ni tan sols espai per parlar de les seves múltiples relacions literàries catalanes (i no cal dir de les madrilenyes), em limitaré a plantejar alguns esbossos de les que va tenir amb tres figures de molt pes en la literatura catalana contemporània: Josep Pla, Eugeni d'Ors i Jacint Verdaguer. I, per acabar, tot lligant-ho amb la seva vinculació amb el catalanisme.

3. Vives i Josep Pla: un retrat biogràfic absolutament inexacte

Josep Pla, un dels escriptors més prolífics i extraordinaris de la literatura catalana del segle XX, va dir-nos «inventar-se» una mena de gènere literari, que anomenà «homenot», una mena de retrat-biogra-

Retrat de Vives jove dibuixat per Ramon Casas. MNAC.

1972. Pla, que combina suposades converses (o de la memòria que en tenia) amb comentaris i valoracions variades sobre el personatge i la seva obra, segueix un cert ordre cronològic, des dels orígens del poble nadiu de Collbató fins a la mort a Madrid el 1932. Val a dir que Pla i Vives es varen tractar, no sé fins a quin punt gaire, tant a Madrid, quan hi residien tots dos, com posteriorment a Barcelona.

Ja a la tercera ratlla l'escriptor empordanès es deixa anar amb fets que, pel que sabem, no es corresponen a la realitat. Vegem-ho:

Havent nascut (el 1871) a Collbató d'una família de pagesos pobres, conservadors i catòlics, és natural que Amadeu Vives hagués format part, de jovenet, de l'escolania de Montserrat. [...] Entrat a l'escolania, els monjos li donaren les primeres lliçons de música, i aquests coneixements inicials determinaren la direcció de la seva vida. La música fou la principal ocupació de la seva existència, si no vaig errat.

Però, com és sabut, mai no va estar a l'escolania i va estudiar música a Esparreguera, amb l'organista parroquial Flaquer i, atesa la seva minusvalidesa, el seu germà gran, l'hi portava a collibè. I als sis anys, alhora que comença a aprendre piano, ja toca en una banda collbatonenca.

Però Pla, posats a ser inexactes, diu que «devia ser vers 1930-31» que va tornar a residir a Barcelona. És ben sabut que ho va fer el 1925. No és que tingui això, en aquest escrit, gaire importància. Però és un altre senyal que no es pot fer servir, sense altres constatacions, com a font biogràfica el sol dir Josep Pla.

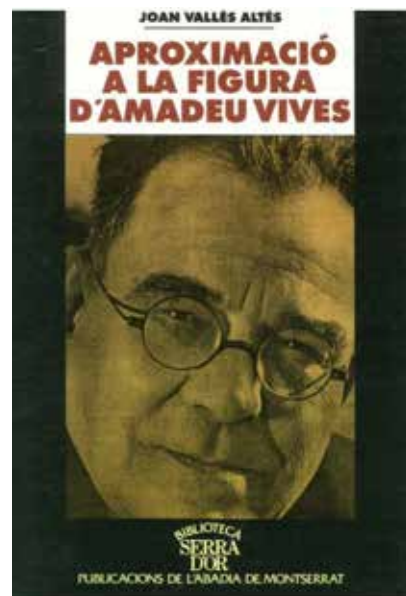
També explica que va visitar Verdaguer al seu pis del carrer d'Aragó de Barcelona per donar-li a conèi-

xer la música que havia escrit per al poema «L'emigrant» i que el poeta li va correspondre amb un regal exquisit. L'anèdota d'aquest regal, sense lligar-lo a l'harmonització del poema verdaguerià, ha estat molt repetida per diversos autors i sempre queda més bé explicar-la perquè apel·la molt als sentiments:

Quan els seus amics tingueren coneixement que havia escrit una cançó [«L'emigrant»], quedaren molt sorpresos, perquè tothom sabia que Vives era un músic que no disposava de cap element per a escriure una qualsevol forma de partitura: no tenia ni paper, ni ploma, ni tinta, ni taula [...].

Vives escriví *L'Emigrant* en un dels moments més desagradables de la vida de Verdaguer [...] un bon dia Vives arribà al pis de mossèn Cinto amb la solfa sota el braç, disposat a fer conèixer a l'autor de la lletra la música que hi havia posat. [...] Sembla, si més no, que a mossèn Cinto *L'Emigrant* li agradà, si és que es pot imaginar que es trobés en disposició d'agradar-li alguna cosa. Coneixia d'altra banda la misèria del músic [...]. Considerà que el seu amic no podia anar-se'n de casa sense fer-li un present. Li regalà una edició de luxe del «Quixot» que trobà entre els seus llibres. Mitja hora més tard, l'aparatós volum era venut per un preu *urgent* al primer llibreter de vell que trobà.

El secretari i biògraf de Vives, però, nega que se'l vengués mai: diu que sempre el va conservar com un tresor. De fet, la música és del 1893 i estrenada el 1894, quan Verdaguer vivia desterrat al santuari de la Gleba, prop de Vic. Difícilment podia haver conegut la música dos anys després de compondre-la Vives, que és quan l'escriptor va retornar a Barcelona, escapant-se

de la reclusió a què l'havia sotmès el seu bisbe.

Ara, la més grossa, almenys tant com la d'haver estudiat a l'Escolania, és la que transcriu tot seguit. Pla explica que Vives li comunicà que seria el president dels Jocs Florals de 1928 i que li volia donar un premi, «en metàl·lic». I com que ell, en Pla, no hi havia concursat mai, ara el moment:

El mestre Vives em féu atribuir el Fastenrath amb una puntualitat perfecta; però, com que l'Ajuntament no el féu efectiu de seguida i jo vaig marxar, i mentrestant es produí no sé quina hecatombe política, resultà que quan vaig anar a cobrar ja l'havien pagat a una altra persona que no tenia res a veure amb la que l'havia guanyat: amb un servidor, concretament parlant.

Guimerà

Vives

Morera

És clar, que no el va cobrar! Perquè aquell any 1928 Premi Fastenrath va ser atorgat a «La filla d'en Tartarí», del novel·lista Joan Santamaria i, a més, per si hi hagués un error de data, s'ha de dir que no hi ha constància que Pla hagués guanyat mai cap premi als Jocs Florals de Barcelona, ni aquest ni cap altre. Convé tenir present que el premi es donava sempre a una obra que no fos inèdita i que hagués estat publicada (la de Santamaria l'havia editat el 1926 les Edicions Diana de Barcelona). D'això, de mixtificar, en sabia una estona. I d'escriure, no ho negaré, molt més.

Pla va dedicar-li, encara, datat el 1971, un article titulat «La imatge física del mestre Amadeu Vives» (recollit a *El passat imperfecte*. Barcelona: Destino, vol. 33 de l'Obra Completa, 1977, p. 547), de poc més de cinc pàgines. Estalvio la descripció física de Vives, que arriba a fer angúnia, per recollir, això sí, un fragment que em sembla, pel que he pogut comprovar en altres fonts, que s'ajusta bé al nostre músic i que mostra que

Pla, quan volia, sabia dir les coses amb precisió, tot i que no pot estar-se de fer un judici final discutible: «[Vives] Era un home molt cultivat, de gran lectura, de coneixements vastíssims. Era difícil enfrontar-s'hi. No solament sabia donar la volta a les coses en discussió, sinó que sabia amagar el que convenia al seu interès. A la meua modesta manera de veure, era el pagès català murri autèntic». I, encara, aquesta altra apreciació: «quan començà a tenir diners la gent li demanà tantes coses, tants favors [...] que s'hagué de posar en guàrdia».

Sembla contradictori, atès un dels significats negatius del mot «pagès», que després de fer un elogi de l'intel·lectual Vives, acabi dient que és un «pagès català murri». Però aquí crec que, de fet, no té valor negatiu, perquè Pla sempre es va considerar a si mateix un pagès en el sentit noble de la paraula.

Partitura autògrafa de «La balanguera», música de Vives i lletra de Joan Alcover. Avui himne oficial de les Balears. CEDOC

4. Vives i Eugeni d'Ors

És també força coneguda la relació entre Vives i Eugeni Ors (quan es van conèixer aquest darrer encara no

Manuscrit original de «L'emigrant», música de Vives i lletra de J. Verdaguer. CEDOC

s'havia aristocratitzat el cognom posant-s'hi la D') i diria que el que els va connectar, a banda de circular pels mateixos ambients intel·lectuals i una mica bohèmics de la Barcelona de final del XIX-principis del XX (tots dos anaven a Els Quatre Gats, la diguem-ne seu dels modernistes) va ser l'interès per la filosofia. Ors ha de ser considerat bàsicament un filòsof, sens dubte, i a Vives és sabut que era una disciplina que el fascinava i per la qual ens va interessar tota la vida. És possible, tanmateix, que es coneguessin el 1904, quan Eugeni d'Ors va residir a Madrid fent estudis de doctorat.

Es portaven deu anys (Vives era el més gran) i coneixem aquesta relació, a banda de per altres vies, sobretot per la correspondència que se'ns ha conservat entre tots dos.

Abans, però, caldria recordar quatre dades d'Eugeni d'Ors. Iniciat en la literatura, el dibuix i la crítica d'art dins el moviment modernista, Ors va ser a la pràctica el teòric, el definidor del moviment que el va succeir i que, en tants aspectes, li va anar a la contra:

el Noucentisme. Des de les planes del diari de la Lliga *La Veu de Catalunya*, comentava l'actualitat política i cultural i donava tota mena de consignes de com calia que fos la vida intel·lectual del país. La seva influència en aquest sentit segurament no té precedents: va ser importantíssima. Home de temperament conflictiu, després de la mort de Prat de la Riba, es va enfrontar amb els nous dirigents de la Mancomunitat i va acabar dimitint els càrrecs i passant a escriure en castellà primer a la premsa catalana i després a la madrilenya i llatinoamericana. S'allunyà llavors de la cultura catalana i el 1923 va anar a viure a Madrid. Incorporat al franquisme, el 1938, en plena guerra, fou nomenat «Jefe Nacional de Bellas Artes». Cap a 1950 tornà a escriure esporàdicament en català.

No toca ara, però, de tractar de l'Ors franquista ni de la seva relació amb la Mancomunitat, sinó de la que va tenir amb Amadeu Vives i per la qual, necessàriament, hauré de passar molt ràpidament.

Dos aspectos del homenaje del pueblo de Colibato a Amadeu Vives, celebrado el día 16 de septiembre de 1914

Estendard de l'Orfeó Català, dissenyat per l'arquitecte Antoni Gallissà. Aquesta senyera, que motivà el poema homònim de Maragall, fou beneïda a Montserrat l'11-X-1896.

Les cartes conegudes d'Ors a Vives són 7 i dels anys 1904 i 1907. De fet, la majoria parlen de filosofia i de Catalunya, i, com a curiositat, hi destaca l'especial mania que té l'Ors al bisbe i filòsof Torras i Bages, l'obra del qual, *La Tradició catalana*, és objecte de greus atacs en aquestes lletres. En aquests textos, Ors és encara un intel·lectual molt lligat als postulats modernistes, per bé que ja s'hi insinuen moltes idees del que serà la seva gran creació, el Noucentisme. Tampoc no el trobem encara mostrant-se adepte ni captat per l'atractiu de Prat de la Riba (cosa que, de fet, succeirà el mateix 1906). Veiem que li diu a Vives sobre el que passa a Espanya i Catalunya el 1904, com les veu Ors en aquell moment:

[...] la ciència, en el sentit intel·lectualista de la paraula, és insuficient per a la visió plena de les coses. Sols l'artista arriba a esclarir-ne la pregona essència, la llur significació ideal i formalment universal, la música eterna, que és la font de la llur realitat actual. En una paraula,

la llur vida. Sols l'artista pot esguardar (*intuere*) les coses i lo diví en elles. [...]

Precisa dir i repetir amb insistència aquestes coses, sobretot a Espanya —i també a Catalunya, que, per culpa entre d'altres d'en Torras i Bages, encara forma part d'Espanya— terres en què tan migrada influència logra l'estètica en el viure, en què tan hostil se manifesta a l'Art l'esperit general. [...] Aviat la sensatesa pública, entre rot i rot de la digestió de *El Criterio*, pronuncia fallo condemnatori al declarar que "tot això és molt bonic". [...] La diferència entre Catalunya i Espanya és que aquí cap l'esperança perquè nosaltres, gràcies a Déu, encara som vius. Som, utilitzant per a ben distint efecte, una frase còmica d'una comèdia d'en Llanas "un mort que no es troba gaire bé". Oh, d'aquest no trobar-nos gaire bé, que n'han sortit, que en sortiran de coses! [carta del 20-08-1904, publicada per Jaume Aulet, "Cartes d'Eugeni d'Ors a Amadeu Vives (1904-1906)", *Els Marges*, 34 (1986), p. 101].

De caràcter més íntim i personal, i aprofitant que Vives ja era home de possibles, en una des de París del 3 de juliol de 1904, li explica que no pot casar-se perquè trigarà a rebre l'herència de la seva mare i que només pot recórrer a «l'amistat o la usura» i, doncs, li demana que li deixi «7.500 francs, és a dir, al canvi d'ara, unes 8.250 pessetes». I, que en cas de no poder-li deixar aquesta quantitat, creu que podria fer-li d'intermediari per trobar-li un «prestamista» [art. cit. p. 107-108].

De fet, l'Ors es casà a inicis d'octubre amb Maria Pérez i Peix. Si no hi hagués hagut molta confiança entre els dos, sembla difícil que el filòsof noucentista hagués escrit aquestes ratlles i que acabés la carta així: «Adeu, Vives. Saludeu a la vostra senyora i feu un petó al vostre nano, que suposo bo, de part del vostre amic que us abraça.» De la relació posterior entre ambdós, caldria fer-ne un estudi, que diria que està per realitzar.

5. Vives i Verdguer

Tractar dels contactes entre Amadeu Vives i Jacint Verdguer ens portaria, com a mínim, tres articles llargs. Així, doncs, ens haurem de limitar a tocar un parell o tres d'aspectes.

Retrat de maduresa de Verdaguer dibuixat per Ramon Casas. MNAC.

Com hem fet abans, sigui'm permès que, molt ràpidament, faci una valoració de la figura i l'obra de Verdaguer. Nascut a Folgueroles el 1845, era bastant més gran que Vives. No sabem quan ni com es van conèixer, però la Barcelona del moment, vull dir de finals del segle XIX, era prou petita perquè els intel·lectuals es trobessin sovint pel carrer, en els centres culturals i en els actes socials que hi havia a la ciutat. Verdaguer, que des de 1877, quan va triomfar amb *L'Atlàntida* als Jocs Florals s'havia convertit en l'escriptor més important de la renaixent literatura catalana, alhora que era també el més conegut internacionalment i el més

respectat a Catalunya com a la resta de l'estat. Autor, quan va morir, d'una quarantena de llibres, entre publicats i inèdits, es va poder dedicar professionalment a la literatura perquè gaudia de la condició de capellà domèstic dels marquesos de Comillas, els milionaris més importants d'Espanya. Com era habitual a l'època, s'encarregava també de repartir allò que en deien «les caritats» del senyor. Li va tocar de veure tota mena de desgràcies entre els pidolaires que anaven al palau dels Comillas al carrer de la Portaferriassa de Barcelona, cosa que el va afectar profundament. Seria interessant veure si, entre els llibres de comptabilitat que portava i que es conserven, i on hi ha anotats els noms d'aquells a qui ajudava Verdaguer, el motiu i la quantitat entregada, hi figura Amadeu Vives. La feina pot ser llarga, però potser algun dia algú la farà.

Un jove Amadeu Vives, amb 22 o 23 anys, ja va posar música a un dels poemes que, sobretot gràcies a aquesta harmonització, s'ha convertit en un dels cànctics més populars dels catalans, «L'emigrant», que Verdaguer havia compost el 1874 i publicat el 1888, però no estrenat musicalment fins al 1894, per bé que ja l'havia harmonitzat l'any abans. És tan popular, que molta gent, que en sap fragments, fins i tot ignora qui foren els autors de la lletra i la música. Quin goig per a tots dos, haver-se fusionat de tal manera amb el poble que la composició sembli sortida de la mateixa entranya popular! Per cert, dues dades: 1) quan el taüt de Vives, procedent de Madrid, entra al Palau de la Música de Barcelona, va interpretar «L'emigrant», i igual que quan el treuen per portar-lo al cementiri; i 2) Eugeni d'Ors, tan amic de Vives, va criticar-ne durament la música, perquè la va considerar massa sentimental o, si voleu, massa romàntica (Ors era massa «aristòcrata» i, diria, que no va saber copsar, com sí que va fer Vives, l'esperit de la lletra de Verdaguer).

De fet, Vives devia estar agraït a Verdaguer que, pel que es pot deduir d'alguna carta, havia ajudat el músic en aquells temps en què corria, misèrrim, pels carrers i cafès de Barcelona. En una lletra publicada de Vives i que els estudiosos calculen que és del segon semestre de 1895, recorre al patetisme per demanar l'ajut del poeta:

Estic en un gran conflicte; avui no es pot fer dinar a casa, puix no hi ha un cèntim ni medis per a trobar-lo. [...] per caritat [li demano] quatre o cinc pessetes, per a passar lo

dia. Si no em fa aquest gran favor no podré menjar avui.

Si tingués quelcom per a empenyar, no el molestaria, però a més de que estic atrassat del lloguer de casa i d'algunes altres frioleres, tinc empenyat un llit amb matalassos, un pantalon, una alaja única que hi havia a casa, una tauleta de nit, roba blanca, etc. etc. [*Epistolari de Jacint Verdaguer*, vol. IX, 1986, p. 196]

Déu n'hi do! Vives, però, no sembla que s'acabi d'assabentar de quina és la situació de Verdaguer en aquest moment: està tan « com ell mateix. En carta sense data, però que ha de ser de l'estada a la Gleva, probablement del mateix 1894, Verdaguer, tanmateix, només li pot oferir consol literari i espiritual: «Caríssim en lo cor de Jesús, de qui deveu ser molt estimat puix vos envia també algunes espines de sa corona. Estigau-ne content i segur de que qui us envia la pena us enviarà la medecina». I continua explicant-li quina és la seva situació a can Comillas i li transcriu quatre quartetes que després inclouria, en llocs diversos, a la secció «Flors de Miracruz» de *Flors del Calvari*, per acabar dient-li: «Mes animeu-vos bé, jo demanaré al bon Jesús una altra Creu perquè us ajude a portar la vostra i Ell ho farà. // Sempre us he tingut bona voluntat, mes ara us en porto més que mai, vegent lo que Jesús vos estima.» (Margarita Tintó, «Una carta de Verdaguer a Amadeu Vives, inèdita», dins *Anuari Verdaguer 1997-2001*. Vic: Eumo&Universitat de Vic,

2002, p. 263-268).

Ignorem si la lletra de Verdaguer va portar poc o molt conhort al músic, però l'estima sens dubte va continuar. Només cal recordar que el collbatonenc va posar música a diverses poesies verdaguerianes: a banda de «L'emigrant», cinc cànctics religiosos de Verdaguer de diversos llibres (ignorem si per encàrrec o per voluntat pròpia, encara que alguns són posteriors a la mort del poeta), a tres fragments de *Canigó* i, més llarg i més ambiciós, va intentar d'escriure una òpera sobre aquesta llegenda verdagueriana, que per l'argument, s'hi prestava molt més que *L'Atlàntida* i era de temàtica catalana. Tenim diverses notícies que hi va treballar el 1897 (un any després que aparegués el llibre), però per raons no aclarides, no la va acabar. El material que tenia escrit, però, el va arreglar com a poema simfònic, que va ser estrenat al Teatre Novetats de Barcelona el 15 de juny de 1897. No sabem per què no va acabar l'òpera. S'ha suposat que perquè llavors estava molt capficat en dues òperes en català que sí que va estrenar en aquella època, *Artús* i *Euda d'Uriac*, o perquè llavors, aquell mateix 1897 es va traslladar amb la família a Madrid. Hi ha una carta de Verdaguer, datada a la Villa y Corte del 14 de desembre de 1897, adreçada a un amic seu de Barcelona on li diu: «He trobat Vives pel carrer i l'endemà em vingué a veure molt amable. Diu que té avançat lo *Canigó*.» (*Epistolari de Jacint Verdaguer*, vol. X. Barcelona: Barcino, 1987, p. 157). Malauradament no va enllestir la feina. Segons el musicòleg Francesc Cortès, el que en conservem és «d'una gran qualitat i originalitat». Potser valdria la pena de recuperar-ne els fragments que se'n conserven a l'arxiu de l'Orfeó Català? Això també seria un homenatge que es podria fer a tots dos artistes.

6. Vives "botifler" o catalanista? El cas dels Jocs Florals de 1928

Joan Vallès, en el seu llibre *Aproximació a la figura d'Amadeu Vives*, afirma el següent: «Amadeu Vives ha estat acusat de botifler, de fals profeta, de frívol plagiador, àdhuc de traïdor al seu propi país, Catalunya. Pels volts de 1902 (...) un grup d'intel·lectuals catalans li recriminaren el seu triomf en els escenaris madrilenys.» (op. cit., p. 17). Aquestes acusacions, motivades en part perquè Vives va intentar de guanyar-se la vida i no va veure que Barcelona donés per al seu ofici (podríem citar-ne dotzenes, d'artistes i intel·lectuals que en aquests anys emigren o mig emigren per intentar de triomfar). Crec que hi ha moltes i moltes mostres del catalanisme profund d'Amadeu Vives, tot i que segur que hi ha ombres en algunes actituds que va adoptar en determinats moments de la seva vida. Però el fet és que, sense una bona biografia, no podem dir-ne res de seriós. No puc ara detallar-ne en excés. Però si de recordar-ne algunes.

Va ser cofundador de l'Orfeó Català, amb Lluís Millet. L'obra de l'Orfeó, des del punt de vista patriòtic,

no pot ser qüestionada en absolut. I una de les raons de fundar-lo va ser el sentiment de catalanitat i lligat a aquest, la necessitat estètica i cultural de crear un estil musical propi en el camp coral. Vives només tenia 21 anys. També convé tenir en compte les seves òperes en català i les seves harmonitzacions de moltes peces literàries catalanes populars i d'autors contemporanis. Recordem tan sols el cas del ja repetidament citat «L'emigrant» o de «La balanguera», amb text del gran poeta mallorquí Joan Alcover, que avui és l'himne oficial de les Balears.

Va col·laborar a la premsa catalana, tant en català com en castellà, i va tocar molts temes relacionats amb la cultura i la política catalana. Va ser un conferenciant, també en català i en castellà, sobre temes musicals com d'altra mena. Algunes d'aquestes peces són veritables mostres de notable categoria intel·lectual, com ara «L'entusiasme és la sal de la vida». I fins va escriure un drama en català, *Jo no sabia que el món era així*, estrenat amb èxit el 20 de maig de 1929.

També, la seva activitat política: va formar part de la llista a regidor al municipi barceloní en les eleccions de l'abril de 1931 per Acció Catalana (una escissió de la Lliga formada bàsicament per intel·lectuals). No va sortir cap regidor d'aquest partit. Encara, l'any 1932, molt pressionat per la Lliga, es va presentar dins la llista d'aquest partit a les primeres eleccions al Parlament de Catalunya (anava en el lloc 19 i no va sortir escollit tampoc).

Com ja s'ha esmentat més amunt, el 1928 va presidir els Jocs Florals de Barcelona. Tolerats només de forma privada, sense assistència de públic, durant els anys del primoriverisme se celebraven en el domicili particular del president. En aquest cas, al passeig de Sant Joan, número 24. En presència d'un delegat governatiu i d'un notari que n'aixecava acta en castellà, hi eren presents el Consell Directiu dels Jocs i els premiats. En el volum d'aquell any (Barcelona: Estampa La Renaxensa, 1928) van imprimir-se els discursos i els textos premiats (acta notarial en castellà inclosa) i, com solia passar, no va tenir problemes amb la censura: els llibres no amoïnaven gaire la dictadura, sí la premsa i els actes públics. Vives comença amb un cant de patriotisme local (ja en té d'altres):

La primera cosa que vegegen els meus ulls a l'obrir-se a la llum d'aquest món, foren les muntanyes de Montserrat [...] L'oli de les ger-

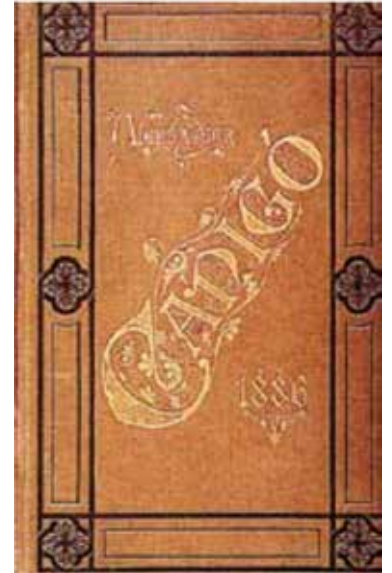

res de casa [...] era substància dels oliverars plantats al peu dels immensos rocams: amb ell es cremaren els gresols i llumeneres familiars, i es feren totes les amanides. El vi de les nostres botes era espremut dels raïms que entre aquelles sagrades roques hi havia plantat la tossuderia dels avis [...]. Així, la sang de les meves venes fou tota ella assaonada, en els meus primers deu anys, de substància montserratina (ob. cit., p. 27).

Ni una paraula sobre l'escolania montserratina. Sí, en canvi, un llarg paràgraf dedicat a un altre il·lustre collbatoní, el folklorista i escriptor Pau Bertran i Bros.

I tanca el discurs amb un passatge preciós, precedit d'un fragment molt significatiu de l'*Atala* de Chateaubriand, quan el protagonista de la novel·la pregunta als indis natxes qui són, i ells responen que «abans fórem una nació», i en demanar-los on van, exclamen: «som desterrats i anem en cerca d'UNA pàtria». Les majúscules són de Vives, que clou el discurs amb aquesta «Epíleg» que no puc resistir-me a copiar sencer:

Jo, senyors, no em recordo d'haver llegit gaires vegades en cap llibre un passatge tan enternidor com aquest de l'últim capítol d'*Atala*. I mantes vegades, anant pel món, a soles, l'he rememorat, aquest passatge. I en contemplar-me en hores tristes a mi mateix, i a molts altres de la meva sang, m'ha semblat que érem com una mena de natxes. Perquè la veu qui va parlar, no va dir que cercava la pàtria, sinó UNA pàtria; molt punyent entre els més

punyents que al món siguen. Però, tot d'una, se m'aixecava el cor amb furienta revolada, prenia embranzida fins a rebotre als núvols i llavors la veu de l'ànima cridava: No!, que una pàtria no són solament els homes, que roden d'ací d'allà, i es perden i es fonen en qualsevol mar, coneguda o inconeguda; una pàtria són, més que res, les institucions. Les institucions que esdevenen motllo de les ànimes, dinàmica del geni, aglutinant de les voluntats, canal de les idees, *substratum* de la història: en una paraula, que són amb son verb d'alè immortal, no pas una pàtria, sinó LA pàtria.

Veus aquí perquè, avui, n'he volgut fer l'apologia. (ob. cit., p. 42-43).

No sé si he estat massa llarg o massa inconcret. Si alguna conclusió puc treure del que he explicat és la que he dit només d'entrada: Amadeu Vives continua essent en bona part un enigma i seria de justícia que tingués una biografia com cal i com ens cal.

*Tots els textos citats han estat regularitzats segons les normes ortogràfiques actuals. També s'han fet alguns retocs de puntuació. No s'han tocat, en canvi, ni lèxic, ni morfologia ni sintaxi.